

הקרבתנות והקטורת – עבודת המוח ועבודת הלב

כדי להיות עובד השי"ת כפי שהוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים הדריכו וברכו את החסידים, צריכים להתחיל בעבודה בפועל, אמסור בזה בקיצור דקיצור, מה שרשום אצלי בענין זה.

בחינוך המזבח, ישנם חינוך המזבח הפנימי וחינוך המזבח החיצוני. בחינוך עצמו גם כן ישנם חינוך פנימי וחינוך חיצוני, חינוך כללי וחינוך פרטי. חינוך כללי היינו יהודי של שולחן ערוך, שזהו העבודה של מזבח החיצון וחינוך מזבח הפנימי, וזהו חינוך חסידים.

שתיהן, עבודת הקרבנות (מזבח החיצון) ועבודת הקטורת (מזבח הפנימי) הן עבודת החסידים. ההבדל הוא בין עבודת המוח ועבודת הלב, התפעלות המוח והתפעלות הלב.

עבודת הלב תפסה תמיד את המקום הגדול ביותר אצל חסידים. עבודת המוח היא הכנה בלבד לעבודת הלב, שכן "מוח שליט על הלב בתולדתו", אך העבודה העיקרית היא עבודת הלב.

כך ה' הסדר הפנימי אצל חסידים, שהתוועדו, וההתוועדות החסידית השתקפה בעבודת התפלה ובתיקון המדות.

ה"אחרי התפלה" תלוי בהתנהגות שלפני התפלה

בחינוך הפנימי שחינכני הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בשנות נעורי, אמר לי שסיפורי החסידים יש בהם משום הטבה כללית העושה את האדם לבעל מדות טובות ולעובד השם.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק האריך רבות בביאור והסברת הענין, שישנם שני אופני הטבה, הטבת הנרות והטבת הקטורת. קטורת איננה אגודת קטורת שמקטירים על המזבח. בקטורת ישנם י"א סממנים, וצריכים לדעת אילו סממנים ומה הכמות שיש לקחת מכל מין. יש סממנים שצריכים לכתוש ויש סממנים שצריכים לשחק – זה נקרא הטבת הקטורת.

גם בהטבת הנרות צריכים לדעת איך ומאיזה חומר, לסדר את הפתילות, באיזה כלי לנסוך את השמן – זה נקרא הטבת הנרות, ואז זה אור המאיר.

סיפורי צדיקים הם ההטבה, קרבנות ענינים זבח, זובח יצרו, אתכפיא, לכפות את עצמו.

העיקר שבתפלה הוא מה שבא אחרי התפלה, הציורים שאחרי התפלה, יהודי חסיד, בעל הבית חסיד, החנווני החסיד, הרי ה"אחרי התפלה" תלוי בהתנהגות שלפני התפלה.

אחרי התפלה ישנן ההנהגות של יהודי של שולחן-ערוך, איך לקום, איך לישון, איך לאכול. החינוך הפנימי הוא איך לחיות.

(לקוטי דבורים המתורגם ללה"ק ח"ג עמ' 8-677, מלקוטי דיבורים ח"ג עמ' 974 ואילך)

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה עשירית / גליון תכג
ערש"ק פרשת נצבים-וילך ה'תשע"ג

"לקוח" - לשון "מקור" או לשון "ציווי"?

"לחטוב" את ה"עצות"

שיטת הרמב"ם בחיובים שבלב

חשבון נפש אישי, לא רק "עולמי"

אור
החסידות

העבודה במקדש שבנפש האדם

בחינוך המזבח, ישנם חינוך המזבח הפנימי וחינוך המזבח החיצוני. בחינוך עצמו גם כן ישנם חינוך פנימי וחינוך חיצוני, חינוך כללי וחינוך פרטי. חינוך כללי היינו יהודי של שולחן ערוך, העבודה של מזבח החיצון, וחינוך מזבח הפנימי, חינוך חסידים

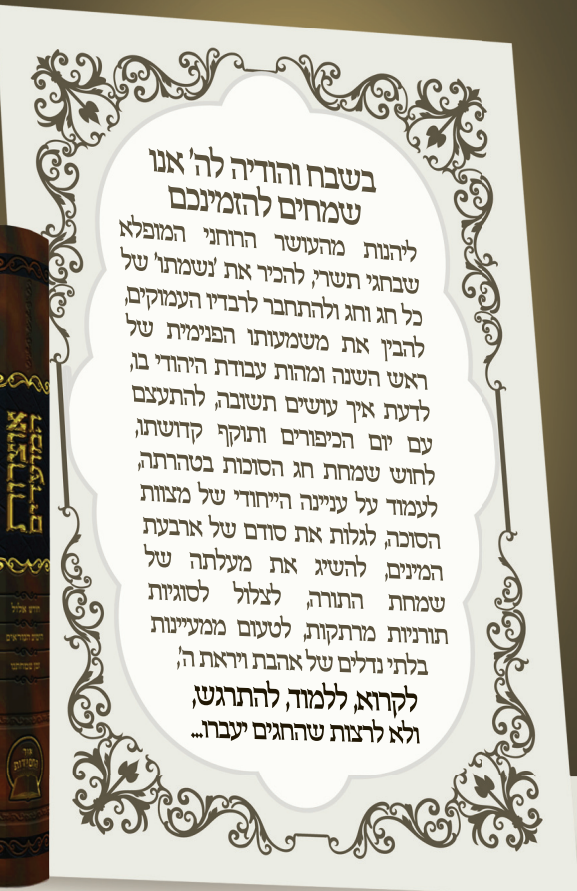
עיקר ושורש הכל הוא עבודת התפלה

ברשימות היומן שלי, שרשמתי מה שזכיתי לשמוע מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [מוהרש"ב נ"ע] בשנת תרנ"ז, ישנה רשימה מפורטת ממה שאמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בענין העבודה של חסידים בעבודת התפלה.

חסידות היא השכלה והבנה, שבעיקרה גילה וייסד רבנו הגדול בשביל עבודת התפלה, והוא חינך את החסידים, ואחריו הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי ואחריו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק "צמח צדק" שתיקנו את סדר עבודת חב"ד, שחסידים בלי הבדל מעמד ומצב בהשכלה והשגה, יהיו בעלי עבודה.

בודאי שצריכים ללמוד חסידות ולהתעמק בהבנת החסידות, אך עיקרא ושרשא דכולא הוא עבודת התפלה, תפלה לבבית בלב נשבר ואמירת תהלים, העולה למעלה מעלה ומעוררת רחמי שמים בישועה בגשמיות וברוחניות.

האוצרות נחשפים במועד

חדש! אוצרות המועדים
 מבט חדש על החגים לאור פנימיות התורה

היום בראש השנה: אין כאן הרכב של מספר כלי זמר, כי אם דוקא כלי בודד, ואף הוא אינו מכשיר מוסיקלי משוכלל המבצע יצירות "מוסיקליות" יוצאות מן הכלל. השופר הוא דוקא קרן פשוטה של בהמה, ו"כל הקולות כשרים בשופר".

השופר מלמד כי תשומת הלב חייבת להיות מוקדשת, עובר לכל, ליחיד ול"אני", וכי הדגש צריך להיות מושם על הבאת קדושה אפילו בענינים פשוטים ורגילים של חיי יום יום - ורק אחר כך בחיים החברתיים של היחיד בתור חלק מן הצבור וכן הלאה.

על ההתעוררות הרוחנית והתחיה של ימים אלו להאיר ולהקיף את כל ימי השנה ויהי רצון, יתן ה', שכל יהודי איש או אשה, וביחוד המנהיגים הרוחניים, ינצלו את השעות הקדושות והתעוררות הנשמה של הימים הנוראים לא עבור בעיות עולם ומדינה כלליות (שכל כמה שתהיינה חשובות - אינן מעניני ראש השנה ועשרת ימי תשובה, לא ליחיד ולא לצבור), כי אם עבור הקריאה הדחופה של ימי ראש השנה: שתמליכוני עליכם, לקבלת הקב"ה למלך, מלך על כל אחד ואחד, וההמשך שלה - הקריאה לתשובה תפלה וצדקה, דברים שביצועם חייב להתחיל, ע"י כל אחד, בו וממנו, ואחר כך - מסביב לו, בקהלתו והלאה.

ושהתעוררות הרוחנית והתחיה של ימים אלו יאירו ויקיפו את כל ימי השנה, ויביאו לקשר עמוק יותר של כל יהודי עם הקב"ה, קשר שיתבטא בחיי יום יום בהתאם לתורה האלקית ולמצוות האלקיות. השינוי לטובה בחיים הרוחניים יביא ודאי שינוי לטובה בחיים, הגשמיים, שתבא שנה מבורכת בכל המובנים.

בברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה

(תרגום מאגרות קודש חכ"ב עמ' תקי ואילך)

פתח דבר

בעזרה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת נצבים-וילך, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון תכג), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש צוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים נאמרו הביאורים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנוזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונוזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מאתיים שנה להסתלקות כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע

דוקא כלי בודד: שו"ע או"ח סתקפ"ו (ראה שם שו"ע אדה"ז ס"י).

כל הקולות כשרים: ר"ה כז, ב.

המנהיגים הרוחניים ינצלו: ראה שו"ע אדה"ז סתכ"ט, סוס"ב.

של ימים אלו... את כל ימי השנה: וכמו ראש (השנה) המח' ומנהיג את כל האברים (ימי השנה) (עטרת ראש בתחלתו).

בחיים הגשמיים: כי הדין בר"ה לעניני עוה"ז (הרמב"ן הובא בהגמ"י פ"ג מהל' תשובה. לקו"ת דברים נט, ב). וג"ז תלוי בהכרתה וכו' כי ע"ז נמתקים כל הדינין ובאור פני מלך חיים (לקו"ת במדבר עב, ב).

מתעוררת יראת הרוממות, הרגשת יראה הבאה מתוך הכרה בהתרחשותה של הכתרת מלך מלכי המלכים, הקדוש ברוך הוא, שהיא תוכנו של ראש השנה, ובהשתתפות האדם בה.

הכתרת בורא העולם ל"מלך על כל הארץ" אותה מבקשים ומבצעים בני ישראל בראש השנה, מחדשת את הקשר האישי של כל יהודי עם הקב"ה, הקשר הישיר והפנימי של כל יחיד באשר הוא יחיד, ולא כחלק מן הציבור והכלל בלבד. ההכתרה מתקיימת ע"י הבקשה האישית של כל אחד ואחת מאתנו, כי יקבל הקב"ה את ההכתרה, ותוך כך נוצרת ההתקשרות של "אנו עמך ואתה מלכנו".

מתמקדים בבעיות עולמיות, לא בחשבון נפש אישי בחיי היום יום

...בצער חייב להיאמר, כי מסיבות שונות היו שנים ומקומות בהם לא נוצלה, במדה הראויה, ההתעלות הרוחנית של ראש השנה ועשרת ימי תשובה. הימים הנוראים עברו, ובמספר קהילות ויחידים התנדפה התרוממות הרוח, ולא הורגשה ההשתנות לטובה המצופה מכל יהודי, איש או אשה, בחיים האישיים היום יומיים, וכתוצאה מכך חסרה גם ההטבה בחיים החברתיים.

אחת הסיבות העיקריות לכך היא שהתעלות והתרוממות הרוח של הימים הנוראים אינן מנוצלות בצורה שתחייב את האדם עצמו, כי אם לענינים הנוגעים לאחרים. לעתים לא רחוקות מנוצלים ימים אלו לנושאים כלליים ובעיות עולמיות; ב"קריאות" שאינן מחייבות איש בכלל, ובודאי לא בד' האמות האישיות. דרך זו "משביעת רצון" כולם, וניתן למצוא לה גם "צידוק" מתאים, שכן חג ראש השנה מקיף את הבריאה כולה, ואין בעולם מחסור בענינים כלליים "גדולים" הדורשים הטבה או שינוי.

והרי הדיבור, ההתלהבות וקבלת החלטות תקיפות בבעיות עולם כה "נעלות" (שברוב המקרים אין למחליטים כל השפעה בנידון) – משמשים לאמתלא נוחה ו"נאה" עבור אי נתינת מלוא תשומת הלב, ההכרחית וחיונית, לחשבון הנפש האישי ולחיים היום יומיים העצמיים (מקום בו יש מלוא ההשפעה להחלטות).

השופר – דוקא כלי בודד

שלילת דרך זו מתבטאת גם במצות תקיעת שופר, שהיא המצוה היחידה והמייוחדת של חובת

הכתרה . . תוכנו של הראש השנה: כדמוכח מהבקשה בכל תפלות ר"ה (משא"כ זכרונות ושופרות) מלוך על העולם, והחתימה (וכן בקידוש) מלך על כל הארץ. ובפירש"י (במחזור וויטרי) דאומרים המלך הקדוש (וגם בערבית) לפי שאמר הקב"ה תמליכוני עליכם בר"ה כדכתיב אני ה'א וסמך לי' בחודש הז'. ולכן גם תק"ש שהיא מצות היום "הענין הראשון" שבוה הוא ש"אנו ממליכין עלינו את הבורא" (רס"ג. הובא באבודרהם).

יחיד באשר הוא יחיד: להעיר מפדר"א פי"א: הלך אדם לעצמו והמליך אותו ראשון ואחריו כו'. ובמשנה סנה' ספ"ד: לפיכך נברא אדם יחידי ללמדך כו'.

מלוא תשומת הלב . . ולחיים היום יומיים: להעיר גם מקונטרס העבודה פ"ה ואילך.

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני תרי צנתרי דדהבא, לומדי ותמכי אורייתא,
רודפי צדקה וחסד, ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו,
תמיד כל הימים

צוות העריכה וההגהה:
[ע"פ סדר הא"ב]

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב ראובן זאיאנץ,
הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב ישראל ארי' ליב רבינוביץ',
הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מכון אור החסידות

ארץ הקודש
ת.ד. 2033
1469 President St.
#BSMT
Brooklyn, NY 11213
718-534-8673

כפר חב"ד
6084000
03-738-3734
08-9262674

www.likras.org • Likras@likras.org

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש.....

“לקוח את ספר התורה” – ציווי

מדוע מאחר רש"י את תיבת "הלוך", ומביאה רק לאחר התיבות "זכור" ו"שמור" הכתובים לאחרי בתורה!?! / רש"י בא ללמד ש"לקוח" הוא ציווי ולא "לשון מקור", ואת זאת מלמדים "זכור" ו"שמור" וה"הלוך" המופיע לאחריהם – בנביאים, שרק שם הוא בל' ציווי / ביאור "לשון מקור" בדרך הרמז – יחידה שבנפש החודרת במוחין – "זכור", מדות – "שמור", עד לכח המעשה – "הלוך"

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 135 ואילך)

ט. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

י. יינה של תורה.....

ביאור הקס"ד ד"ד (לא) בשמים היא"

ביאור שייכות תורת הבעש"ט בנוגע לפר' נצבים, שהיא ברכת הקב"ה לחודש תשרי, עם הפירוש שקאי על אחדותם של כל ישראל מ"ראשיכם שבטיכם" ועד ל"חוטב עציך ושואב מימך".

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1139 ואילך)

יג. פנינים.....

דרוש ואגדה

יד. חידושי סוגיות.....

שיטת הרמב"ם בחיובים שבלב

יביא פלוגתת הרמב"ם והראב"ד אם ידיעת אברהם היתה באמונה או בהשגה, וכן לענין נבואת משה / יבאר דנחלקו אי עיקר חיוב הידיעה הוא במה שיכול להשיג או במה שאינו יכול / יסיק ע"פ דיוק לשון הרמב"ם, דס"ל בדרך ממוצעת דעיקר החיוב הוא בהשגה אבל מחוייב לחקור בשכלו אף בדברים שהם אמונה

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ד עמ' 173 ואילך)

יט. תורת חיים.....

כב. דרכי החסידות.....

תורת חיים

מכתבי קודש

חשבון נפש אישי, לא רק "עולמי"

ההכתרה מוזקת את הקשר האישי של כל יהודי עם הקב"ה

ב"ה, ימי הסליחות, ה'תשכ"ג

- שנת המאה וחמישים להסתלקות – הילולא של רבנו הזקן –

ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל

אשר בכל מקום ומקום

ה' עליהם יחיו

שלום רב וברכה!

ימי ראש השנה – הימים הנוראים – בהם מתחילה השנה החדשה, הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, ממלאים כל לב יהודי ברגשות קדש.

הרגשת "הימים הנוראים" היא עמוקה בהרבה מ"ראת העונש" וכדומה. בימים הנוראים

הימים הנוראים... יראת הרוממות: בדרגא היותר נעלית כיון שנגלה כבוד הדר מלכותו בחי' מל' דא"ס (ראה לקו"ת דברים מח, ב. מח, ד. מט, ד).

לקראת שבת

יט

אמיתת המצאו של הקדוש ב"ה . . והודיעו
ב"ה מה שלא ידע אדם לפניו כו' עד שהשיג
מאמיתת המצאו כו", שהי' באופן של השגה,
היינו לא רק ראי' ואמונה, אלא בא בהשגתו של
משה, וזה בא דוקא לאחרי בקשת משה¹⁰ לידע
אמיתת הקב"ה.

להבין ולידע גם בדברים אלו שלמעלה מהכרח
שכלי⁹.

וזהו גם מה שנתכוין הרמב"ם בנוגע לבקשת
משה (הנ"ל – הל' יסוה"ת פ"א ה"י) "ביקש לידע

(9) ראה בארוכה בביאור דברי הרמב"ם בהלכות
הראשונות דספר היד ובסיומו "יודעים דברים
הסתומים וישיגו דעת בוראם כו" – בהדרנים על
הרמב"ם דשנות תשל"ה (קה"ת, תשמ"ה), תשמ"ו
(לקו"ש חכ"ז ע' 250 ואילך). ועוד.

(10) עפ"ז יש לבאר מ"ש בכס"מ שם (הל' יסוה"ת
פ"א ה"י – בסופו) בתירוץ קושיית הראב"ד, במש"א
הקב"ה (תשא לג, יט) וחנותי את אשר אחון.

"לקוח את ספר התורה" - ציווי

מדוע מאחר רש"י את תיבת "הלוך", ומביאה רק לאחר התיבות "זכור" ו"שמור" הכתובים לאחרי'
בתורה!?! / רש"י בא ללמד ש"לקוח" הוא ציווי ולא "לשון מקור", ואת זאת מלמדים "זכור" ו"שמור"
וה"הלוך" המופיע לאחריהם – בנביאים, שרק שם הוא בל' ציווי / ביאור "לשון מקור" בדרך הרמז
– יחידה שבנפש החודרת במוחין – "זכור", מדות – "שמור", עד לכח המעשה – "הלוך"

בפרשתנו הובאו דברי משה רבינו אל הלויים אחרי שסיים לכתוב את ספר התורה: "לקוח את
ספר התורה הזה, ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' אלקיכם, והי' שם בך לעד" (לא, כו). ומפרש רש"י:

"לקוח – כמו: 'זכור', 'שמור', 'הלוך'."

ויש לדקדק בסדר הדוגמאות שמביא רש"י:

הנה תיבת "זכור" כתובה בתורה כמה פעמים בספר שמות (בא יג, ג. יתרו כ, ח); תיבת "שמור"
כתובה בספר דברים (ואתחנן ה, יב. ראה טז, א. תבוא כז, א); אולם תיבת "הלוך" כתובה כבר בספר
בראשית (נח ח, ג-ה. תולדות כו, יג. ועוד)!

וא"כ מדוע מאחר רש"י את תיבת "הלוך", ומביאה רק לאחר התיבות "זכור" ו"שמור" (שכתובים
לאחרי' בתורה)!!

אומר, כבר בארנו . . . שהקב"ה אינו יודע מדיעה שהיא חוץ ממנו כבני אדם שהם ודעתם שנים, אלא הוא יתעלה שמו ודעתו אחד ואין דעתו של אדם יכולה להשיג דבר זה על בוריו וכשם שאין כח באדם להשיג ולמצוא אמתת הבורא שנאמר (תשא לג, כ) כי לא יראני האדם וחי כך אין כח באדם להשיג ולמצוא דעתו של בורא, הוא שהנביא אמר (ישעי' נה, ח) כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי, וכיון שכן הוא אין בנו כח לידע היאך ידע הקב"ה כל הברואים והמעשים אבל נדע בלא ספק שמעשה האדם ביד האדם ואין הקב"ה מושכו ולא גוזר עליו לעשות כך, ולא מפני קבלת הדת בלבד נודע דבר זה אלא בראיות ברורות מדברי החכמה".

ובהשגת הראב"ד שם "לא נהג זה המחבר מנהג החכמים שאין אדם מתחיל בדבר ולא ידע להשלימו והוא החל בשאלות קושיות והניח הדבר בקושיא והחזירו לאמונה, וטוב הי' לו להניח הדבר בתמימות התמימים . . . ואע"פ שאין תשובה נצחת על זה טוב הוא לסמוך לו קצת תשובה ואומר אם היו צדקת האדם ורשעתו תלוים בגזירת הבורא ית' היינו אומרים שידיעתו היא גזירתו והיתה לנו השאלה קשה מאד, ועכשיו שהבורא הסיר זו הממשלה מידו ומסרה ביד האדם עצמו אין ידיעתו גזירה אבל היא כידיעת האצטגנינים שידועים מכח אחר מה יהיו דרכיו של זה כו".

ונ"ל בדעת הרמב"ם, דס"ל שמה שצ"ל חקירה שכלית, אינו רק בדברים שיש כח בשכל להשיגם על בוריים, אלא אף באותם הענינים "שאינו בנו כח לידע", מיהו יש חיוב להתייגע ולהשיג זה גופא שענין זה למעלה מהשגתו.

והיא היא פלוגתת הרמב"ם והראב"ד הכא, דגם הראב"ד כ' שם "טוב הוא לסמוך לו קצת תשובה", אלא שע"פ הראב"ד "תמימות התמימים" והשגה הם שני ענינים, ואין לערבם יחד, שהאמונה היא דבר שמעל לשכל האדם, מצד טבע איש ישראל, וידיעת האדם הוא דבר התלוי באדם בעצמו, שלכך ה"קצת תשובה" שסמך הראב"ד היא רק דבר המתיישב בשכל האדם⁸ – ובדברים שבהם צ"ל ענין האמונה, ס"ל דאסור לערב ענין השכל;

אבל הרמב"ם סבר, דחובת היגיעה להכיר ולידע ולהשיג אינה רק בדברים שהאדם מסוגל לקלוט בשכלו, אלא גם בענינים שהם למעלה מהשגת שכלו וטעם ודעת פשוט, וגם דברים אלו צריך שיונחו ויוקלטו בשכלו, ולכן כתב הרמב"ם שגם אופן ידיעת הקב"ה ש"אין כח באדם להשיג ולמצוא דעתו של בורא . . . אין בנו כח לידע היאך ידע הקב"ה כו" – צריך האדם "לידע ולהבין בדבר זה", ועי"ז יבין ויכיר שידיעתו של הקב"ה אינה בסתירה לבחירת האדם.

וזהו שכלל בלשונותיו לענין מצוה ראשונה הן הידיעה והן האמונה, שיסוד הדבר הוא באמונה, כי ב"אמיתת המצאו" א"פ להיות השגה על בוריו כ"א רק ענין האמונה, אבל לאידך, בזה גופא מוכרחת הידיעה ("לידע"), שהאדם צריך להתבונן כפי שיד שכלו מגעת

8 אף שמסיים "וכל זה איננו שוה", ה"ז מצד תוכן וגוף התשובה, ולא לפי שהמדובר בדבר שלמעלה מהשגת האדם.

ב. וי"ל בזה:

כוונת רש"י בפירושו כאן, היא להשיענו ש"לקוח" שאמר משה הוא ציווי; והחידוש בזה הוא, שאף ש"לקוח" אינו לשון של פעולה וציווי, אלא לשון המורה על עצם ענין הלקיחה (כפי שנקרא בספרי הדקדוק – "לשון מקור"), מכל מקום הכוונה כאן היא לציווי, שהלויים יקחו את "ספר התורה הזה".

ביאור הדברים:

הלשון הרגילה, כאשר באים לצוות על פעולה של לקיחה, היא "קח" או "לקח"; אמנם הלשון "לקוח" היא "לשון מקור", והיינו שמובנה הוא (לא הוראה וציווי על פעולה מסויימת, אלא) נושא ה"לקיחה".

והנה, משמעותה של לשון מקור שוללת את ענין הפעולה; כי זהו ענין ה"מקור", שהוא מתאר את הנושא של הדבר כמו שהוא מופשט, מושלל מפעולה בפועל.

ולכן ב"פשוטו של מקרא", במקום שהכתוב נוקט ב"לשון מקור" – משתדלים לפרשו לא באופן של ציווי על פעולה מסויימת אלא כנושא מופשט.

ובנידון דידן, הי' מקום לפרש שתיבת "לקוח" היא כמשמעותה, ולא חלק מהציווי. והיינו, שתיבת "לקוח" אינה הוראה ללויים שיקחו את ספר התורה, אלא שיעור הכתוב כך הוא: "לקוח את ספר התורה הזה" – (אם ו)כאשר תהי' לקיחת הספר; אז בא הציווי לשים אותו במקום מסויים – "ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' אלקיכם והי' שם בך לעד".

[כלומר: אם תהי' פעולת ה"לקיחה" של הס"ת – אז יש ציווי לשים אותו מצד הארון; ואם לאו – הרי שהספר ישאר במקום שהי' עד אז (שלא נתפרש בכתוב) קרוב לארבעים שנה. וכפי שמוכח מזה שמיד בסמיכות ליציאת מצרים נאמר "כתוב זאת זכרון בספר" (בשלח יז, יד), ועוד].

וזהו שנדרש רש"י לבוא ולחדש, שאף שתיבת "לקוח" היא "לשון מקור", מכל מקום בכתוב כאן משמעותה ציווי והוראה על פעולה מסויימת: אין הפירוש שמה מזכיר את ה"לקיחה" כענין מופשט, אלא שמה מצווה את הלויים לקחת בפועל את ספר התורה ולשים אותו מצד הארון.

ג. ועל זה מביא רש"י דוגמאות מכתובים אחרים, שבהם מצינו תיבה שהיא ב"לשון מקור" – ואף על פי כן, בהכרח שמובנה הוא בתור הוראה וציווי:

"זכור" – "ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים" (בא יג, ג): אף שנאמר "זכור" ולא "זכור" (או "תזכור"), מכל מקום מוכח מתוך הכתוב שם שכוונת משה היא ציווי לזכור, ואי אפשר לפרש שהכתוב מזכיר את נושא הזכירה כענין מופשט בלבד. וכן הוא במ"ש "זכור את יום השבת לקדשו" (יתרו כ, ח), שגם שם ע"כ לפרשו כציווי לזכור; וכן מוכרחים לפרש במ"ש (ס"פ תצא) "זכור את אשר לך עמלק", ועוד.

"שמור" – "שמור את יום השבת לקדשו" (ואתחנן ה, יב): אף שנאמר "שמור" ולא "שמור" (או "תשמור"), מכל מקום בהכרח לפרשו כציווי לשמור, ואין אפשרות לפרש שהכתוב שם מדבר על השמירה כנושא מופשט בלבד. וכן הוא במ"ש "שמור את חודש האביב" (פ' ראה טז, א), ועוד.

ומכיון שכן, אין פלא גם בנדו"ד, שאף שלשון הכתוב היא "לקוח" – ולא "קחו" וכיו"ב – מכל מקום הכוונה היא לציווי והוראה על פעולה מסויימת (ולא רק נושא הלקיחה כענין מופשט).

ד. ומעתה מיושב בפשטות למה הביא רש"י את הראי' מתיבת "הלוך" רק לאחר התיבות "זכור" ו"שמור" – כי אמנם מצינו לשון "הלוך" כבר בס' בראשית (כ"ל ס"א), אך שם אין זה בתור ציווי אלא כסיפור דברים: "וישובו המים מעל הארץ הלוך ושוב", "והמים היו הלוך וחסור", "ויגדל האיש וילך הלוך וגדל"; ואם כן, אין זה שייך לענייננו כלל.

כוונתו של רש"י בזה שהוא מביא תיבת "הלוך" – היא ל"הלוך" כמו שבא בכתוב בתור ציווי על הליכה בפועל, ו"הלוך" מסוג זה נמצא רק בספרי הנביאים. וכמו: "הלוך ודברת אל דוד וגו'" (שמואל-ב כד, יב - זו הפעם הראשונה שנאמר "הלוך" בענין ציווי), "הלוך וקראת באזני ירושלים וגו'" (ירמי' ב, ב). ועוד.

ונמצאנו למדים שהסדר ברש"י מדוייק הוא: "זכור" – בספר שמות, "שמור" – בספר דברים, ו"הלוך" – בספרי הנביאים.

ה. ובדרך הרמז י"ל בסדר הראיות – "זכור, שמור, הלוך":

נתבאר במקום אחר (ראה לקוטי שיחות ח"ט עמ' 140) שכאשר ציווי על פעולה נאמר בלשון "מקור", הרי זה מורה שהפעולה צריכה להיעשות לא רק בכח העשי' של האדם, כי אם גם בכח ה"מקור" שבנפש, היינו מצד מקור הכוחות שבנפש, שהמקור הוא למעלה מכחות האדם.

והנה, "מקור" הכחות שבכל אדם הוא הבחינה הכי נעלית של הנשמה, הנקראת "יחידה" שבנפש. וקמ"ל רש"י שאף שבחינת "מקור" הוא למעלה מכוחות האדם, מ"מ הוא ציווי על פעולה, ולא רק נושא מופשט – והיינו, שאין להשאיר את מדרגה נעלית זו כענין נעלה ונשגב השייך רק לעצם הנשמה כו', אלא יש לקשרה עם פעולה בכחות הפרטיים של האדם.

ומתחילה נמשכת מדריגה זו בה"מוחין", בכחות השכליים של האדם – וזהו הרמז שבתיבת "זכור", וכידוע בסה"ק שזכרון הוא במוח הזכרון, כח החכמה שבראש (ראה לקוטי תורה סוף פ' קדושים. הוספות לויקרא נב, ד. ובכ"מ);

ואח"כ צריך להמשיך ב"מדות", בכחות הרגש שבלב – וזהו הרמז שבתיבת "שמור", כידוע ששמירה היא בלב (ראה תורת כהנים תחלת פ' בחוקותי: "כשהוא אומר שמור – הרי שמירת הלב אמורה". וראה רמב"ן תצא כד, ט);

ג

יסיק ע"פ דיוק לשון הרמב"ם, דס"ל בדרך ממוצעת דעיקר החיוב הוא בהשגה אבל מחוייב לחקור בשכלו אף בדברים שהם אמונה

אמנם, אולי י"ל, דשיטת הרמב"ם (בהלכותיו⁶) בגדר חיוב ידיעה, אינה (רק) כשיטת החוקרים שצ"ל גם חקירה שכלית, אלא היא שיטה ממוצעת, ובהקדם הדיוק בלשונותיו גבי מצוה ראשונה, שבסהמ"צ (מ"ע א') כתב שמצוה "להאמין" ובספר היד (ריש הל' יסוה"ת, ובמנין המצות בריש ספר היד מ"ע א) נקט "לידע".

דנהג בהלכות תשובה (רפ"ה) ביאר הרמב"ם באריכות היסוד דבחינה חפשית, "רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו", ומאריך בהסברת והכרח הדבר, ובסוף הפרק (ה"ה) הקשה: "שמא תאמר והלא הקב"ה יודע שזה יהי' צדיק או רשע או לא ידע, אם ידע שהוא יהי' צדיק אי אפשר שלא יהי' צדיק ואם תאמר שידע שיהי' צדיק ואפשר שיהי' רשע הרי לא ידע הדבר על בוריו, דע שתשובת שאלה זו ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים וכמה עיקרים גדולים והררים רמים תלויים בה אבל צריך אתה לידע ולהבין בדבר זה שאני

לשוטט בדעתו והוא קטן⁷ והתחיל לחשוב ביום ובלילה והי' תמי' האיך אפשר שיהי' הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהי' לו מנהיג ומי יסבב אותו כו' ולא הי' לו מלמד ולא מודיע כו' ולבו משוטט ומבין עד שהשיג (בהיותו בן מ') דרך האמת והבין קו הצדק מתבוננתו הנכונה וידע שיש שם אלוקה אחד והוא מנהיג הגלגל כו'"]

– ולכך הביא (בספרו היד) הדיעה ד"בן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו⁴, ד"בן ארבעים לבינה" (אבות פ"ה מכ"א לגירסת אדה"ז – מכ"ב); משא"כ לדעת הראב"ד עיקר ידיעת הבורא של אברהם היתה בדרך אמונה ע"י גילוי מהקב"ה, שלכן הביא שהי' "בן שלש שנים", שבפשטות בן שלש אינו בגדר להכיר את בוראו באופן של השגה והכרה מלאה.

ועד"ז נראה לענין השגת משה, שלכאורה פלוגתתם היא – מהו עיקר השלימות בידיעת הבורא שאל"י צריך האדם להגיע, אם הידיעה הבאה ע"י השגת השכל או הידיעה ע"י אמונה (שאי אפשר להגיע אל"י ע"י השגה, אלא באה מלמעלה): לדעת הראב"ד השלימות הכי גדולה בהשגת משה היא מה שהשיג בעת מ"ת, "ראה בסיני" מה שבא מלמעלה; אבל לדעת הרמב"ם, עיקר שלימות הידיעה היא מה שמבין ומשיג בשכלו, ולכן לא הסתפק משה במה שראה בסיני אלא ביקש לידע ולהשיג⁵.

"לא ירש אברהם אבינו העוה"ז והעוה"ב אלא בזכות האמונה שהאמין בה", ונק' ראש למאמינים – ראה שמור"ר פכ"ג, ה ובמהרו"ז שם. שהש"ר פ"ד, ח (ב). ועוד. 4) וראה הגה"מ שם סק"א וסק"ב. כס"מ שם. וראה בכ"ז בארוכה לקו"ש ח"כ ע' 14 ואילך (וש"נ). ע' 19 ואילך.

5) ומודגש גם בפלוגתת הרמב"ם והראב"ד בסוף

ספר המדע, סוף הל' תשובה. ע"ש. ועוד.

6) בנוגע לספרו מו"נ – ראה בארוכה מ"ש בפתיחה שם. וראה גם באגרת הרמב"ם לתלמידו ר' יוסף שנדפסה לפני הפתיחה שם. וראה לקו"ש חכ"ו (ע' 39 ובהערה 119 שם). ואכ"מ.

7) כגירסת הנפוצה. וראה הנסמן בלקו"ש חכ"ו ע' 114-115 הערות 10, 13.

(פרשתנו ל, יא ואילך) "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא נפלאה גו' ולא רחוקה גו' לא בשמים גו' ולא מעבר לים גו' כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיו ובלבבך לעשותו", שלפי פשט לשון הכתובים מובן, שזה ש"קרוב אליך הדבר מאוד גו'" הוא חידוש, דיש קס"ד (ע"פ תורה) ש"המצוה הזאת" (התומ"צ¹) היא "נפלאה" ו"רחוקה", היינו שמיירי בדבר שהוא רחוק מיכולת האדם, אמנם לאידך גיסא מחדש בזה הכתוב ש"קרוב אליך הדבר מאוד גו'", היינו שהוא דבר שיש בו גם קרבה ויכולת ע"י האדם. ומובן דעיקר החידוש הוא בנוגע ל"ובלבבך" שהוא "קרוב אליך" . מאד" . [דלכאורה הוא . . נגד החוש שלנו . . שאין קרוב מאד הדבר להפך לבו מתאוות עוה"ז לאהבת ה' באמת, וכמ"ש בגמרא (ברכות לג, ב) אטו יראה מילתא זוטרתא היא, וכל שכן אהבה" (וכפי שכותב רבינו הזקן בספר התניא רפ"ז)]. ובגדר דמצות שבלב נכללת גם מצות ידיעת ה' [ובלשון הרמב"ם (סוף הל' תשובה) "אינו אוהב הקב"ה אלא בדעת שידעוהו, ועל פי הדעה תהי' האהבה אם מעט מעט ואם הרבה הרבה"²].

1) ראה מפרשים כאן (רמב"ן, כלי יקר, ועוד – עה"פ ל, יא), ב' פירושים ב"המצוה הזאת" אם קאי על כל התורה כולה או על מצות התשובה הנזכרת לפנ"ז. ובאברבנאל כאן לאחר שמפרשו על התשובה כ' "ואמנם חז"ל בדברים רבה (פרשתנו פ"ח, ז*) פירשו המצוה הזאת על כללות התורה אמרו כו". וראה לקו"ת פרשתנו מה, ב ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי פרשתנו ע' תשעז ואילך. ועוד

2) וראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"ב "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו בשעה שיתבונן כו".

* וראה גם שם, ב ואילך. מדרש לקח טוב פרשתנו עה"פ.

והנה, בקיום ידיעת ה' מצינו בכללות ב' אופנים, אם הוא ע"י אמונה פשוטה, או מתוך הכרח והבנת שכל האדם, דרך חקירה – ויש בזה מה שאין בזה, דהנה כבר ביאר הרמב"ם (שם ה"י), ד"אמיתת המצאו" של הקב"ה "אין כח בדעת האדם החי שהוא מחובר מגוף ונפש להשיג אמיתת דבר זה על בוריו", אלא שמאמין באמיתת המצאו. וזוהי המעלה באמונה על חקירת השכל, שהאמונה היא ב"אמיתת המצאו" של הקב"ה, ואילו שכל האדם יכול להשיג מדעת קונו רק באופן מצומצם, "כפי כח שיש באדם להבין ולהשיג" (הל' תשובה שם, ומסיים: כמו שבארנו בהלכות יסודי התורה), שאין זו "אמיתת המצאו" כמו שהיא; אבל לאידך, כיון שידיעה זו באה מצד הכרח וחקירת השכל, הרי היא ידיעה חזקה יותר אצל האדם, כיון שבאה מן האדם עצמו ושכלו הוא, משא"כ ענין האמונה אפשר להיות בחלישות גדולה, וכהא דברכות (סג, א – גירסת הע"י. וראה דקדוקי סופרים שם) "גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריי".

ב

יבאר דנחלקו אי עיקר חיוב הידיעה הוא

במה שיכול להשיג או במה שאינו יכול

ועפ"ז יש לבאר בפלוגתא הנ"ל, דטעמו של הרמב"ם שמביא דוקא הא שבן ארבעים הכיר את בוראו, כי לדעתו, עיקר חיוב ידיעת הבורא היא כאשר באה מצד שכל האדם, וכן באברהם, שזה שהכיר אברהם את בוראו היינו הכרתו מ"תבונתו הנכונה"³ [כפי שהאריך שם ש"התחיל

3) ומודגש ביותר דיוק הרמב"ם בזה, שהרי בפסוקים וברז"ל גם באברהם מפורשת מעלתו בענין האמונה כמ"ש (לך טו, ו) והאמין בה'. ובמכילתא (בשלח יד, לא)

ועד לכח העשי' שהוא הכח התחתון בהאדם – שזהו הרמז שבת יבית "הלוך", כח העשי', ולא רק העשי' שעל ידי היד אלא בדרגא הכי תחתונה: עשי' שעל ידי הרגל כו',

שבחי' "מקור" הוא בחינת "יחידה" שבנפש, ענינו לפעול בכל הכוחות הפרטים של האדם, משכלו שבראש ועד לכח העשי'.

חידושי סוגיות

שיטת הרמב"ם בחיובים שבלב

יביא פלוגתת הרמב"ם והראב"ד אם ידיעת אברהם היתה באמונה או בהשגה, וכן לענין נבואת משה / יבאר דנחלקו אי עיקר חיוב הידיעה הוא במה שיכול להשיג או במה שאינו יכול / יסיק ע"פ דיוק לשון הרמב"ם, דס"ל בדרך ממוצעת דעיקר החיוב הוא בהשגה אבל מחוייב לחקור בשכלו אף בדברים שהם אמונה

של הקדוש ב"ה עד שיהי' ידוע בלבו כמו ידיעת אחד מן האנשים שראה פניו ונחקקה צורתו בלבו שנמצא אותו האיש נפרד בדעתו משאר האנשים, כך ביקש משה רבינו להיות מציאות הקב"ה נפרדת בלבו משאר הנמצאים עד שידע אמתת המצאו כאשר היא, והשיבו ברוך הוא שאין כח בדעת האדם החי שהוא מחובר מגוף ונפש להשיג אמיתת דבר זה על בוריו".

ובכסף משנה שם מעתיק השגת הראב"ד "אין דעתי מיושבת על זה שהרי ראה בסניי בארבעים יום של לוחות מה שלא ראה נביא מעולם עד שקנאו המלאכים בו ובקשו לדוחפו עד שאחזו בכסא ומה הוצרך עוד". ונראה לבאר דאזלו אף בזה לשיטתיהו.

דהנה, גבי מצוות שבלב נאמר בכתובים

א

יביא פלוגתת הרמב"ם והראב"ד אם ידיעת אברהם היתה באמונה או בהשגה, וכן לענין נבואת משה

בתחילת דיני ע"ז כתב הרמב"ם (הל' ע"ז פ"א ה"א) "בן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו", והשיג עליו הראב"ד "יש אגדה (נדרים לב, סע"א. ב"ר פס"ד, ד. ועוד) בן שלש שנים שנאמר (תולדות כו, ה) עקב אשר שמע אברהם בקולי, מנין עקב".

והנראה דאיפליגו כאן בכללות גדר חיוב ידיעת ה', ובהקדם עוד פלוגתא שמצינו ביניהם לענין נבואה, גבי השגת משה רבינו ע"ה, דהרמב"ם כתב (הל' יסוה"ת פ"א ה"י) "מהו זה שביקש משה רבינו להשיג כשאמר (תשא לג, יח) הראני נא את כבודך, ביקש לידיע אמיתת המצאו

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

מצות הקהל מעין מעמד הר סיני

מקץ שבע שנים גו' בבוא כל ישראל גו' הקהל את העם גו'.
(לא, י ואילך)

יש לעיין מה טעם המתין הכתוב עם ציווי מצות הקהל עד לסיום התורה, דאף שלא נתחייבו במצוה זו עד לכניסתם לארץ, הרי כו"כ מצוות נצטוו בני ישראל שקיומן הוא רק בארץ ישראל, ונאמרו בכתוב לפני זה?

ויש לבאר זה, ע"פ מ"ש הרמב"ם בנוגע למצוות הקהל (הל' חגיגה פ"ג ה"ו): "חייבין להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע... כיום שניתנה בו בסיני... ויראה עצמו כאילו נצטוה בה ומפי הגבורה שומעה". ונמצא דכשהמלך קורא בתורה ה"ז ע"ד מעמד הר סיני.

ועפ"ז מובן, דשאני מצוות הקהל משאר מצוות התלויות בארץ: שאר המצוות, זה שתלויות בארץ הוי רק תנאי במקום וזמן חיובן, שאין חייבים בהן עד שיכנסו לארץ. משא"כ מצות הקהל, כניסתם לארץ היא היא הגורמת והמחייבת מצוה זו.

דגדר מצוות הקהל הוא שכאשר יעברו בני ישראל מהמקום בו קבלו את התורה – המדבר, למקום שונה בתכלית – ארץ ישראל, וכן יעברו מנשיאות משה – מקבל התורה, לנשיאות יהושע, צריך להיות אצלם מזמן לזמן מעין מעמד הר סיני, לחזקם ולזרזם במצוות התורה.

ועפ"ז, מובן בפשטות הטעם לכך שמצוה זו נאמרה בסמיכות ליציאתם מן המדבר ומנשיאות משה, ולא כשאר המצוות התלויות בארץ.

(יעיין לקו"ש חל"ד עמ' 187 ואילך)

הברכה כהקדמה לתשובה נעלית

והי' כי יבואו עליך גו' הברכה והקללה גו' ושבת עד ה' אלוקיך גו' בכל לבבך ובכל נפשך
(ה, א-ב)

בש"ך על התורה הק': "יש לשאול... בשלמא אם יבוא עליו קללה ישיב אל לבו כשיראה קללה באה עליו, אבל אם יראה ברכה איך ישיב אל לבו" (וכן הק' באוה"ח הק').

ויש לומר הביאור בזה:

מהמשך הכתובים משמע דהרגש הצער מ"הקללה", מעורר את החוטא לשוב בתשובה נעלית החודרת לפנימיות לבו ונפשו – "בכל לבבך ובכל נפשך". ומובן בפשטות שלעורר תשובה נעלית כזו – צריך גם רגש הצער להיות באופן המכאיב יותר מכפי הרגיל.

ועפ"ז מובן מדוע הקללה מגיעה דווקא אחרי הברכה, כי מטבע האדם שכשדבר מצער מגיע אחרי שקדמו דבר טוב הרי זה מצער ומכאיב הרבה יותר מאילו לא קדמו הטוב. וכמו עשיר שנתהפך עליו הגלגל ונעשה עני, הרי צערו גדול פי כמה ממי שהי' עני כל חייו.

ועפ"ז דווקא כאשר "הקללה" מגיעה אחרי "הברכה" ככוחה לעורר את אדם לתשובה נעלית – "בכל לבבך ובכל נפשך".

(ע"פ לקו"ש ח"ד עמ' 118 ואילך)

ביאור הקס"ד ד" (לא) בשמים היא

ביאור שייכות תורת הבעש"ט בנוגע לפר' נצבים, שהיא ברכת הקב"ה לחודש תשרי, עם הפירוש שקאי על אחדותם של כל ישראל מ"ראשיכם שבטיכם" ועד ל"חוטב עציך ושואב מימך"

א. ידועה תורת מורינו הבעש"ט (קובץ מכתבים לתהלים אהל יוסף יצחק עמ' 193. היום יום כה אלול) בטעם מה שבשבת פרשת נצבים – שקוראים לעולם קודם ראש השנה – אין מברכים את החודש, משום ש"החדש השביעי שהוא החדש הראשון לחדשי השנה הקב"ה בעצמו מברכו... ובכח זה ישראל מברכים את החדשים י"א פעמים בשנה".

וממשיך, שברכתו של הקב"ה היא התוכן דתחילת פרשתנו: "כתיב אתם נצבים היום דהיום קאי על ר"ה שהוא יום הדין וכמ"ש (איוב ב, א) ויהי היום גו' ותרגם והוה יום דינא רבא. ואתם נצבים קיימים ועומדים והיינו שזוכים בדין כו".

ויש לבאר השייכות של ענין זה ד"אתם נצבים היום כולכם" לראש השנה:

הדגשת הכתוב כאן הוא על האחדות שבבני – "כולכם" (לא כאור"א בנפרד, אלא) ביחד. והיינו, שלמרות שבפסוק מונה כו"כ סוגים בבני"מ"ראשיכם שבטיכם" ועד "חוטב עציך... שואב מימך" – הנה כולם נצבים יחד "לפני ה' אלוקיכם";

וזהו השייכות לר"ה, אשר הענין העיקרי בר"ה הוא המלכת השי"ת למלך, כדאיתא בגמ' (ר"ה טז, א) שהשי"ת אמר "אמרנו לפני... מלכויות שתמליכוני עליכם" – ובכדי שבני ישראל יפעלו את

פנינים דרוש ואגדה

רועי ישראל לא יפרדו מעל צאן מרעיתם

הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם ושוטריכם (לא, כה)

בפירושו על הפסוק כותב רש"י: "ולא תקעו אותו היום בחצוצרות להקהיל את הקהל... לקיים מה שנאמר ואין שלטון ביום המות". ויש לפרש זה ע"ד החסידות:

ידוע מ"ש בסה"ק (ראה תניא אגה"ק סי' זך וביאורו. סי' כה. ובכ"מ) ד"בהעלות ה' רוחו [של צדיק] ונשמתו אליו יאסוף... יעלה בעילוי אחר עילוי עד רום המעלות", ותמוה איך זה מתאים עם מ"ש "אין שלטון ביום המות" דמשמעו שנעשה ירידה בנשמת הצדיק?

וי"ל בזה, דפירוש הכתוב הוא למעליותא, דכשאדם שולט על משהו, סימן הוא ששייך הוא לדבר עד שביכולתו לשלוט עליו, משא"כ ביום פטירת הצדיק, מכיון שנתעלה בעילוי אחר עילוי, אין לו שייכות לעניני עוה"ז, ובמילא "אין שלטון ביום המוות".

לפ"ז הוה אמינא דביום פטירת משה שנתעלה כ"כ עד שאין שייך לומר שיש לו "שליטה" על ישראל, נפסק הקשר ר"ל בינו לצאן מרעיתו.

ומלמדנו הכתוב, שאף ביום פטירת משה, אמר "הקהילו אלי", שביקש בעצמו להקהיל את כל בני ישראל, כי בכל מצב ובאיזה דרגא שנמצא בו משה עדיין קשור ומאוחד הוא עם צאן מרעיתו. וכלשון רש"י (חקת כא, כא) "משה הוא ישראל וישראל הוא משה".

(ע"פ לקו"ש חכ"ד עמ' 220 ואילך)

"לחטוב" את ה"עצות"

מחוטב עציך עד שואב מימך (מלמד שבאו כנענים להתגייר בימי משה כו' ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים (כמ, י. רש"י)

ידוע פתגם רבינו הזקן (הובא בקובץ "היום יום" ע' פט), ד"עציך" הוא מלשון עצה, ומלמדנו הכתוב שצריך "לחטוב" ולהסיר את ה"עצות" – "רבות מחשבות בלב איש"; ו"מימך" רומז על ה"מים המצמיחים כל מיני תענוג" (תניא פ"א), ועל האדם להיות "שואב מימך" – "לשואב" מתוכו ולבטל את התאוות לעניני גשמיות.

וי"ל שרש"י בפירושו כאן מרמז פרט נוסף בהוראה זו.

דשמא תאמר: תינה בשעה שעוסק האדם בתורה ובתפילה, אז ודאי שצריך להכניס ראשו ורובו בעניני הקדושה שעוסק בהם, ופשיטא שאסור שיתעברו ח"ו מחשבות אחרות ותאוות הגוף;

אבל בשעה שעוסק בעניני "מסחר", שבכלל זה אכילה ושת"י וכל עניני הגוף, מאן ימר שגם אז צריך לעקור את התאוות מלבו ולהסיר את ה"רבות מחשבות בלב איש", דלכאורה עניני הרשות נתונים לדעתו ותענוגו של האדם?

ועל כך מלמדנו רש"י, ש"באו כנענים" – "כנעני" מל' סוחר (הושע יב, ה ועוד), ובכל זאת "נתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים", שגם בשעה שהוא "כנעני" ועוסק ב"מסחר" ובעניני הרשות שלו, צריך "לחטוב" מדעתו את ה"רבות מחשבות", ו"לשואב" ולהוציא את התאוות מלבו.

(ע"פ לקו"ש ח"ד עמ' 117)

המלכת השי"ת הוא ע"י שהם באחדות, וכמ"ש "ויהי כישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל" (ראה לקו"ת ריש פרשתינו).

והנה, הפירוש של "אתם נצבים... לעברך בברית ה' אלוקיך", כפי שפירשו במפרשים, דקאי על ענין הערבות שבין בני ישראל, ד"כל ישראל ערבים זה בזה" (וראה גם פרש"י פרשתינו כט, כח); וצריך להבין השייכות בין הפירוש הפשוט שבכתוב, שכל ישראל ערבים זה בזה – לפירוש הבעש"ט הק' על פסוק זה [דכל הפירושים שבאותו פסוק – ה"ה שייכים זה לזה (ראה לקו"ת ש"ח ג עמ' 782)]?

ב. ויובן בהקדם הביאור בגדר ענין הערבות; דהנה, ענין הערבות הוא שהגדול (באותו ענין דהערבות) ערב עבור הקטן. ולדוגמא: ערבות בענין של כסף – כאשר מלווים כסף לעני, ולא בטוחים שיהי' לו מה לשלם, אזי לוקחים בתור ערב (לא אדם עני, אלא אדרבה) אדם עשיר שיש לו כסף לשלם. ועד"ז בערבות שבשאר ענינים.

ועפ"ז, בערבות שבין בני ישראל אהדדי – הי' צ"ל שהגדול בעניני תורה ומצות הוא יהי' הערב עבור הקטן בעניני תומ"צ; אמנם הדין הוא ש"כל ישראל ערבים זה בזה", והיינו שאפילו יהודי פשוט, שאינו צדיק או למדן וכיו"ב, הוא ערב עבור גדול שבגדולים.

[דזהו הדין בברכות המצוות:]

אע"פ שיהודי כבר קיים את המצוה (ולדוגמא: מי שכבר שמע תקיעת שופר), מ"מ יכול הוא לברך על המצוה בכדי להוציא יד"ח יהודי אחר שעדיין לא קיים את המצוה. שכן, בשעה שיש יהודי שלא קיים את המצוה, הנה מכיון שהוא "ערב" עבור יהודי זה, הרי זה נחשב כאילו הוא בעצמו עוד לא קיים (ראה פרש"י ד"ה אע"פ שיצא ר"ה כט, א. שו"ע הרב סי' קצז, ו). ובזה, מצד זה ש"כל ישראל ערבים זה בזה", קטן שבקטנים יכול להוציא את הגדול שבגדולים].

וא"כ, כיצד "כל ישראל ערבים זה בזה" – והלא ערבות היא רק בגדול עבור קטן, ולא להיפך?

ג. והביאור בזה:

ישנו פירוש נוסף ב"כל ישראל ערבים" שהוא מלשון "מעורבים (זה בזה)", והיינו, שכל ישראל הם כמו קומה שלימה של גוף אחד; דהנה, בגוף אחד ישנם איברים שונים ומחולקים זה מזה, מהראש ועד הרגל, ואעפ"כ בכל איבר ישנה מעלה שאין אותה בשאר איברים, ובזה כל האיברים צריכים לאיבר זה.

ולדוגמא: הראש והרגל של האדם, דהגם שהראש נעלה יותר מהרגל – הנה כאשר הראש מעוניין ללכת לאיזה מקום, הוא מוכרח להזדקק לרגל, שיש בכחה וביכולתה להלך ממקום למקום. ונמצא, שבנוגע לענין ההליכה אזי דוקא הרגל נחשבת ל"ראש", המשפיעה את ענינה ומעלתה לשאר האיברים, ועד לראש עצמו.

ועד"ז הוא בנוגע לבני ישראל – אשר כל ישראל נחשבים לגוף אחד, וכל יהודי נחשב בתור איבר פרטי. וכשם שבאיברי הגוף לכל איבר פרטי יש המעלה שלו, ובזה כל האיברים זקוקים להגיע דוקא לאיבר זה – כך הוא גם בבני ישראל, שלכל אחד מישראל, ואפילו אם הוא נחשב ל"חוטב עציץ... שואב מימך", יש לו המעלה הפרטית והמיוחדת לו, ועד שכל בני ישראל, כולל "ראשיכם שבטיכם", צריכים למעלתו זו.

[וזהו א' מהביאורים במה שאמרו רז"ל (אבות פ"ד, מ"י) "והוי שפל רוח בפני כל אדם":

דאפילו כאשר מדובר במי שמחזיק את עצמו לבעל מעלות וכו' בערך לזולתו, ומחשיב את עצמו ל"ראש" כלפי זולתו שנחשב ל"רגל" – עליו להיות שפל רוח מפניו. שכן, (נוסף על כך שיתכן שהוא טועה בחשבון שלו, הנה גם את"ל שהוא צודק בזה) ישנה מעלה מיוחדת ל"רגל" על ה"ראש", שלראש אין את המעלה הזו והוא זקוק להגיע להרגל].

וזהו ביאור השייכות בין הפירוש של "ערבות" (מלשון "מעורבים" כנ"ל) לתורת הבעש"ט, ש"אתם נצבים... שזוכים בדין":

דהנה, נת"ל שהעמידה בר"ה היא דוקא ע"י האחדות של בני ישראל. ובזה גופא, אופן האחדות הוא באופן של "ערבות" – שכל אחד מבני ישראל זקוק למעלת זולתו; דכאשר יהודי מרגיש עצמו בתור פרט לכשעצמו, כפי שמחזיק במעלתו הפרטית וכו' – אזי צריך לבחון אותו מלמעלה אם הוא אכן ראוי לזכות בדין. אבל כאשר הוא יוצא מהיותו "פרט", ומחשיב עצמו כחלק מן הכלל של בני ישראל – אזי גם מלמעלה היחס אליו הוא בתור חלק מכלל ישראל, וכלל ישראל בודאי טוב, ובמילא "זוכים בדין".

